

Z ustanovení toho vyjmuty jsou :

- a) zboží, jež zasílá se poštou jízdní nebo listovní;
- b) potřeby, které cestující s sebou vezou. K potřebám cestovním nelze ovšem počítati zboží, které jest předmětem obchodu;
- c) v jistých případech, zejména žádá-li toho nutná potřeba, mohou býti stanoveny ohledně určitých osob nebo určitých druhů zboží výjimky.

III. Doprava zboží přes čáru celní. Má-li zboží způsobem cel. řádu vyhovujícím býti přes čáru celní převezeno, musí se vézti po překročení čáry celní nepřetržitě silnicí celní ku nejbližšímu pohraničnímu úřadu celnímu (§ 26. cel. ř.).

Zboží vývozní smí překročiti čáru celní též jen po cestách celních; může však býti vyvezeno též po jiné cestě, nepodléhá-li clu a není-li zapotřebí vývoz jeho ohlásiti (§ 19. prov. nař. ku cel. sazbě).

Čas viz Lhůty.

Čas splnění jest doba, ve které aneb do které má smlouva určitá se splniti, tedy doba, kdy věřitel může žádati plnění.

A. Právo občanské.

I. Ustanovení času splnění. Čas splnění může býti určen:

1. vůlí stran výslovně neb mlčky projevenou (§ 902. o. o. z.): Je-li určen čas splnění nastávají tyto právní účinky:

a) doba splnění zavazuje obě strany. Věřitel nemůže plnění dříve žádati, resp. dříve ku platnosti přivesti a dlužník není oprávněn dříve, než čas splnění nastane, dluh k soudu složiti (§ 1413, 1425 o. o. z. roz. ze dne 20. prosince 1851. č. 11181. čas. »Gerichts-Zeit.« r. 1856. č. 130.

b) připadne-li umluvená doba na neděli nebo svátek, může býti plněno resp. plnění žádáno následující den všední, což vysvítá z analogie čl. 329. obch. z., čl. 92. sm. ř., § 382. s. ř. (roz. ze dne 20. srpna 1861. č. 4191. sb. Gl. U. č. 1374.).

c) bylo-li stanoveno, že čas splnění nastane, dostaví-li se určitá skutečnost, pak jakmile se tato dostaví, nastane čas splnění, na př. smluveno-li, že plniti se má, až nabude určitá osoba zletilosti, nastane doba splnění při dosažení fysické zletilosti, nikoliv ale, když byla udělena venia aetatis. (Roz. ze dne 2. října 1879. č. 8342. sb. č. 8673.).

d) dlužník musí dokázati, že čas splnění byl smluven, poněvadž namítá-li on, že pohledávka není ještě dospělá, musí dokázati i čas její dospělosti, o který se při své námitce opírá (roz. ze dne 21. dubna 1874 č. 3371. sb. 5340.).

2. Není-li stanovena určitá doba splnění, pak

a) může se plnění žádati ihned bez odkladu (§ 904 o. o. z.). Z toho vysvítá, že věřitel zpravidla v tomto případě nemusí odklad plnění strpěti, nýbrž že jen výmínečně může býti nucen snášeti takový odklad.

b) Není-li vůbec žádného ustanovení času, nastává povinnost dlužníkova teprv, když z dluhu byl upomínán (§ 1417. o. o. z.). Upomínati lze soudně i mimosoudně, výpověď z dluhu státi se může i žalobou na zaplacení (roz. ze dne 24. prosince 1861 č. 7112 sb. 1443.) Není však třeba ani upomínky ani výpovědi, zavázal-li se dlužník, že »na jakékoli požádání věřitele« bude platiti. (roz. ze dne 6. února 1877 č. 1403. sb. 8606). Byla-li hlavnímu dlužníku pohledávka vypovězena, platí to i pro rukojmí (roz. ze dne 11. dub. 1883 č. 2116. sb. 9381.).

c) Sporno je, může-li dlužník platiti ještě před upomínkou, když nebyla stanovena lhůta platební. Stubenrauch odpovídaje záporně odůvodňuje to tím, že předpis §. 904. o. o. z. poskytuje právo jen věřiteli a že platí tu zásada, že nikdo, vyjímaje případ vychloubání se, nemůže býti k tomu nucen, aby své právo vykonal (dv. d. ze dne 28. prosince 1791 č. 234. sb. z. s.), nýbrž že každému zůstává na vůli, vykonávati své právo nebo nevykonávati, takže jediné promlčení tu může míti účinek. Proti tomu budiž uváženo, že dlužníku přece velice na tom záleží, aby dluhu se sprostil, a že mu mají poskytnuty býti způsoby, aby svého závazku se zbýti mohl a nebyl libovolným rozmarům věřitelovým vydán. Když tedy nebyl určitý čas stanoven, nemůže se odeprít dlužníkovi právo nabídnouti věřiteli kdykolivěk placení resp. právo prohlásiti, že je ochoten plniti, jakož i právo složit dlužný předmět plnění k soudu, zdráhá-li se věřitel, nemaje pro to právního důvodu, plnění přijati. Tomu názoru svědčí též ustanovení obch. z. (čl. 332, 334.).

3. V určitých případech vyplývá určitý čas splnění z povahy věci samé (§ 1418, o. o. z.) (objednávka svatebních šatů); zde předpokládá se projev vůle mlčky učiněný, jehož musí druhá strana šetřiti.

4. V několika případech je čas splnění zákonem stanoven, tak na př. stanoví § 685. o. o. z. čas splnění při odkazu, § 1100 o. o. z. čas splnění při nájmu, § 1156 o. o. z. čas, kdy má býti vyplacena mzda, § 1225. o. o. z. dobu, kdy se má věno manželé odevzdati, § 1242 o. o. z. stanoví čas splnění pro plat vdovský, § 1418. o. o. z. dobu, kdy má býti zapravováno výživné atd.

5. Čas splnění může býti dán dlužníkovi na vůli. Tu mohou nastati tyto případy:

a) buď jedná se o plnění, k němuž jsou zavázáni i dědicové dlužníkovi, jsouce jeho právními nástupci;

b) buď jde tu o závazky čistě osobní, jež na dědice nepřecházejí;

c) nebo slíbí zavázaný, že splní závazek dle možnosti (§ 904. o. o. z.). Jenom v prvním případě nemůže věřitel pohledávku svou ku platnosti přivést za života dlužníka a může se po případě obrátiti na dědice. V obou druhých případech má soudce, uváživ dané poměry a okolnosti, ustanoviti dobu splnění, z čehož vyplývá, že soudce může naříditi i plnění ve splátkách. (roz. ze dne 9. ledna 1884 č. 13297. sb. 9837). Slíbí-li dlužník, že bude platiti až nabude opět jmění, jest to totéž, jako slíbí-li, že bude platiti dle možnosti (roz. ze dne 19. ledna 1865 č. 5891. sb. Gl. U. 327.); rovněž slíbí-li zaplacení, zlepší-li se jeho hmotné poměry (roz. ze dne 14. září 1859 č. 10178. sb. 861.).

II. Počítání času.

1. Dle zákona počítá se 24 hodin za den, 30 dní za měsíc a 365 dní za rok (§ 902 o. o. z.). Jestliže strany učiní smlouvou nájemní na rok dle času kalendářního, počítá se zákonná lhůta výpovědní nikoliv 90 dní, nýbrž dle kalendáře. (roz. ze dne 7. prosince 1859 č. 13936 Gl. U. 924.). Čas ve smlouvě služební počítá se dle kalendáře nikoliv dle § 902. o. o. z. (roz. ze dne 7. prosince 1858. č. 10.227. Gl. U. 678.).

2. Práva, jehož nabytí ustanoveno je na určitý den, nabývá se již počátkem onoho dne; zavázaný může plniti po celý den (§ 903. o. o. z.). Je-li stanoveno, že se určitá dávka konati má »měsíčně« nebo »týdně«,

může zavázaný voliti si kterýkoliv den dotýčného měsíce nebo týdne (roz. ze dne 15. dubna 1871. č. 1991. sb. 4127.).

III. Následky splnění opozděného. Jestliže dlužník nedodrží času smlouvou nebo zákonem ustanoveného — upomenutí zde není třeba (dies interpellat pro homine), nebo když určitý čas stanoven nebyl, se s věřitelem nevyrovná, byv soudně nebo mimosoudně upomenut, stihnou ho následky, jež má v zápětí mora debitoris (§ 1333, 1334. o. o. z.). Následky prodlení dlužníkovy nastávají však jen při zaviněném nesplnění (roz. ze dne 26. června 1844 č. 5369. sb. 10091), nikoli však byl-li tím vinen věřitel (roz. ze dne 15. prosince 1875 č. 11952 sb. 5945.)

B. Právo obchodní.

I. Obchodní zákon liší se ve svých ustanoveních o čase splnění od o. o. z. následovně :

1. Nebyl-li čas splnění ve smlouvě určitě ustanoven, může se plnění žádati i konati kdykoliv, pokud ovšem okolnosti neb zvyky obchodní na něco jiného nepoukazují, (čl. 326. obch. z.)

2. Rozličné zboží má svůj termin dle obchodního zvyku stanovený, který pak platí, nebylo-li o čase splnění ničeho ujednáno. Není-li takového terminu, může se plniti nebo plnění žádati kdykoliv.

3. Dobu ku splnění smluv nutno dle kalendáře přesně určiti a nikoliv dle § 902. o. o. z., poněvadž stanovení času dle kalendáře názorům kruhů obchodních daleko lépe vyhovuje.

4. Plniti a plnění přijati musí se v den splnění v obyčejnou dobu obchodní (čl. 332. obch. z.) Dle toho nemá dlužník dle obchodního práva možnost plniti po celý poslední den, jinak ovšem dle o. o. z., kde dlužník může s plněním otáletí až do posledního okamžiku toho dne (do půlnoci), čímž ve skutečnosti stává se teprve den následující dobou splnění. Která doba pro obchodní záležitosti se uznává, nutno posouditi dle obchodního obyčeje místního.

5. Ve všech případech, v nichž doba splnění je stanovena, má se posuzovati dle povahy obchodu a dle úmyslu stran, byla-li stanovena doba ta ve prospěch jedné ze stran (čl. 331. odst. 1. obch. z., jestliže je ze smlouvy patrné, že ustanovený čas splnění pro obě strany jest právoplatným, pak rozhodna je pouze tato úmluva a platí tu předpisy § 1413. o. o. z., dle něhož ani věřitel ani dlužník jednostranně čas splnění měniti nemůže.

6. Vysvítá-li z povahy obchodu a z úmyslu stran, že dlužník i před časem splnění platiti jest oprávněn, nemůže si z pravidla sraziti diskont (interusurium), jinak ovšem svolí-li k tomu věřitel, aneb je-li to obchodní zvyklostí (čl. 334. odst. obch. z.).

7. Ustanoven-li čas splnění »na jaro« nebo »na podzim« nebo dle jiných neurčitých okolností (jako na čas velkých trhů, až otevře se doprava parolodí) rozhoduje tu ve příčině času splnění místní zvyk obchodní (čl. 327. obch. z.).

8. Bylo-li bezodkladné plnění umluveno, znamená to, že plniti se má co nejrychleji, bez odkladu t. j. beze všeho omeškání, vyjímaje ovšem omeškání, jež dle obyčejných poměrů je nevyhnutelným a které obyčejnými prostředky a opatřnostmi odstraniti se nedá; jak dlouho může takové omeškání trvati, dlužno posuzovati v jednotlivém případě dle místních a přítomných poměrů (roz. ze dne 17. března 1886 č. 2410. čas »Gerichts-Zeit« r. 1886 č. 29.)

9. Je-li stanovena doba, během které plniti se má, nutno, aby před uplynutím této doby, bylo plněno (čl. 330. obch. z.). Mělo-li se ku př. dodatí zboží od měsíce srpna až do prosince, počíná se čas splnění 1. srpnem a trvá až do 31. prosince (roz. ze dne 21. dubna 1880 č. 7355. sb. 1823).

C. Právo směnečné. Čas splnění řídí se dle toho, jakého druhu směnka jest (směnka na viděnou, směnka tržní, směnka denní). V celku má směnečný řád pro počítání lhůt táž ustanovení jako obch. z. I dle sm. ř. nutno počítati čas dle kalendáře, obsahuje-li lhůta platební delší prostor časový. Zpravidla platiti se má v den dospělosti směnky.

Dle staršího rak. směn. řádu rozeznávaly se 3 t. zv. dni respekční, jichž mohl ku svému prospěchu použiti presentant i akceptant, a které dnes již neplatí (čl. 33. sm. ř.). Přece však platí tyto výjimky: 1. Dva protestní dny, jež přísluší presentatovi, nutno pokládati za 2 dny respekční ve prospěch akceptanta (čl. 92. sm. ř.). 2. V místech, kde stanoveny jsou dny platební, může akceptant směnky vydané a vydatel směnky vlastní použití oněch 3 dnů respekčních (čl. 93. sm. ř.). Tyto platební dny podobají se sice dnům respekčním v podstatě, jsou však rozdílné a platí o nich, že směnky splatné v témž témdni na určitém místě mohou vyplaceny býti jen v určité dny, bez ohledu na to, který den ku placení byl určen. Ustanovení takovýchto dnů platebních přispívá obchodu skontračnímu a slouží zejména ku zjednodušení oběhu peněz.

Časopisy viz Tiskopisy periodické.

Části knihy pozemkové viz Knihy pozemkové.

Čekanci.

Pojem tento vyskytuje se při svěřenstvích (fideicommissis) (§ 618. o. o. z.) t. j. nařízeních, kterými se jistý majetek ve prospěch všech budoucích následníků neb jen některých z téhož rodu za nescizitelný statek rodiny prohlašuje. V listině zakládací jest zároveň ustanovena posloupnost dědická, dle které pomocí rodokmenů dá se kdykoliv určití nejbližší následník, jakož i další následnictvo. Všechny tyto osoby dohromady nazývají se **čekancstvím** a každá jednotlivá **čekancem** (nápadníkem). — Vlastnictví jest mezi majitele a ostatní čekance rozděleno v ten způsob, že čekancům přísluší pouze vlastnické právo k podstatě (vrchní vlastnictví — Obereigenthum), kdežto majiteli fideikomissu přísluší kromě toho též právo požívací (vlastnictví požitkové — Nutzungseigenthum).

Z toho vyplývá, že čekanci musejí o důležitých změnách rodového jmění vyslechnuti býti. Dle o. o. z. jest nutné vyslechnutí čekanců, má-li se nemovitě jmění svěřenské v kapitál přeměnit, dále při výměně pozemků při nájmu a dědičném nájmu (§ 634. o. o. z.), při zadlužení statku svěřenského (§ 635. o. o. z.), jakož i při zrušení svěřenství, v kterémžto případě všichni čekanci ediktem předvolati se musí. Čekancům ještě nezrozeným ustanoví se zvláštní zástupce (opatrovník potomstva), který pak všechna práva čekanců vykonává (§ 644. o. o. z.). Čekance nutno vyslechnouti též při zadlužení nad míru zákonní (zák. ze dne 13. června 1868 č. 61 ř. z.), pak při vrácení učiněných depurací (§ 252. pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.). Mimo to mají býti účastni všech sporů jmění rodového se týkajících (§ 229. jmen. pat.). Od tohoto nutného vyslechnutí čekanců jest rozeznávati případy, ve kterých svěřenský úřad vyslechnutí čekanců nařizuje dle volného uvážení, k čemuž oprávněn jest, protože v řízení nesporném platí zásada officiosnosti (§ 2. a 252. pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.).